

Gemeinschaftskunde ohne historische Kenntnisse und den durch sie vermittelten Abstand vom Geschehen ist immer in Gefahr, zur Ideologieschulung zu führen; dann nämlich, wenn statt des historischen Nacheinander von Entwicklungen ein Neben- und Gegeneinander von "Ismen" gesetzt wird, oft verbunden mit einem beliebigen Griff in die grosse Kiste der historischen Ereignisse und Formen. Wenn das vermieden werden soll, darf der zukünftige Gemeinschaftskundelehrer nicht nur Politologie oder Soziologie mit einigen Pflichtübungen in neuester Geschichte studieren (und dazu ein philologisches Fach, um in der Schule verwendbar zu sein), sondern er muss ein fundiertes historisches Wissen besitzen, wieweil nur ein ausgebreitetes und gründliches Studium dieses Faches vermittelt.

Mit einer Konzeption dieser Art könnte das eingangs genannte Dilemma behoben werden: Der Student würde für die Erfordernisse seiner Aufgabe als Lehrer der Geschichte und Gemeinschaftskunde.

Kanttekeningen van Prof. Dr. E.H. Waterbolk.

De redactie van " Groniek " heeft mij gevraagd enige aspecten uit het stuk van Fritz Fischer te belichten, voor zover zij in verband gebracht konden worden met de Nederlandse situatie. Deze vraag was - behalve dat deze aan mij gesteld werd - redelijk; immers overal zien we onderwijssystemen op de helling, overal tracht men binnen verwante cultuurkringen van elkaar te leren: zo wil men in de Verenigde Staten door Europese onderwijsaanpak de zachtaardige middelbare schoolopleiding corrigeren, terwijl men tegelijkertijd in Nederland de stringente rooster wil verlichten en differentiëren naar o.a. het Angelsaksische voorbeeld; terwijl men in de Sovjet-Unie meer aandacht voor de geschiedenis wil opeisen, zal dit vak in Nederland en, zo lezen wij bij Fischer, in Duitsland veren moeten laten. Niet alleen universitaire verworvenheden dringen geretardeerd door in de boeken voor middelbaar onderwijs, ook de accentuering van vakken en eisen heeft een hink-of soms kreeftgang.

In ons land is een nieuwe wet bezig haar mammoetpoten te bewegen door de onderwijsporceleinkast. Wat waren de organisatielustigen blij: nu eens alle vormen van onderwijs in één wet opgenomen, en maar niet zo een wet, niks hoor, in een raamwet.! De gedachte, dat elke vorm van onderwijs verpest wordt in te grote groepen werd zelfs even verdrongen, in de hoop, dat differentiatie door keuzevakken hier een oplossing zou brengen. Nu vreest men, dat deze differentiatie maar gedeeltelijk zal zijn, door het toch al dure Nederlandse onderwijssysteem.

Een half dozijn verwante aspecten zal ik eruit lichten.

1. combiantie van vakken en lesbevoegdheid; 2. niveau van de leraar voor de kl^a; 3. accent op het nabije verleden; 4. maatschappijleer; 5. het huwelijk tussen filologie en geschiedenis; 6. scheiding van vakopleiding en bijzondere opleiding.

1. en 2. De combinatie van vakken met lesbevoegdheid bestaat in ons land als vanzelfsprekend bij de oude talen, waar de leraar in de regel Latijn, Grieks en Oude Geschiedenis mag geven, zo ook bij wis-, natuur-, schei- en sterrekunde in allerlei varianten. In Duitsland en ook in België is dat veel verder doorgevoerd dan hier; een combinatie van muziek en Latijn, gymnastiek en geschiedenis, van ... - vul maar in - ontmoet men in Duitsland, zie Fischer, slot derde alinea en laatste kolom, eerste regel. Ook het interimrapport Drewes wil de combinatie van vakken in eons land tot een systeem verheffen; speciale aandacht is aan de gymnastiekleraar gewijd, die daarin als een soort oudedagsvoorziening ook beslist moet delen. Genoemd rapport wil het n.l. in het algemeen mogelijk maken, dat iemand met een eerstegraadsbevoegdheid voor een bepaald vak, op grond van een bijvak van de derde graad ook les zal mogen geven in de eerste drie klassen van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Hoe zo iets mogelijk zou kunnen zijn, zonder de duur van de studie, welke dan ook, te verlengen en het peil te verlagen, kan slechts in het hoofd opkomen van hen, die leraren zien als stampers en heiblokken, niet als mensen, die in verbondenheid met een vak opgroeiende mensen moeten brnegen tot een keuze overeenkomstig aan hun geestelijke en intellectuele capaciteiten.

Zeker, combinatie van vakken met onderwijsbevoegdheid moet mogelijk zijn, maar deze kan m.i. alleen met vrucht tot stand komen als het sterk verwante vakken zijn, zodat het ene het andere kanvoeden en beide wortelen in de beheersing van de grenzen van het vak en in een verbonden liefde voor die vakken. Dan pas kan er iets van een leraar uitgaan en overgedragen worden, wat meer betekent dan weetjes, hoe onontbeerlijk deze overigens zijn. 'Wo bleibt die alte pädagogische Weisheit...', leest U het nog maar eens over bij Fischer.

3. Hoe jong dit blad ook is, in het vorige nummer kunt U lezen, dat de schoolkinderen zelf het accent willen leggen op de jongste geschiedenis; een enquête maakte het uit. En niet alleen bij hen, die nog op school zitten, ook bij hen die geschiedenis studeren is een trek in deze richting. En waarom niet? Er is tenslotte veel enorms gebeurd en gaande, dat ook roept om verheldering. Waar men de waarheid wil achterhalen, daar is wetenschappelijk streven,

ook in de jongste geschiedenis, als men wil weten, wat, hoe en waarom het gebeurde.

Is dat de laatste impuls dan is er overigens een restrictie te maken in de bovenstaande overgang van schoolkinderen naar studenten. Want bij het onderwijs wordt het accent gelegd op de jongste geschiedenis onder de mom van het streven " onze huidige tijd te begrijpen "; of men wil ook nog een concessie doen aan de historie door dat te behandelen, wat " doorwerkt " in onze tijd.

Het is altijd goed, zulke kreten een zgn. wetenschappelijke diepte te geven door in de zelfde adem Ranke en zovele vorsers een sneer te geven met het citaat " niet de kennis van het verleden om der wille van het verleden ". Maar hoeveel hybris steekt er niet in de pretentie te weten, " wat voor onze tijd belangrijk is ", te meten " wat doorwerkt " ! Verandert zulks niet als de Nederlandse lucht? Daar komt in de katholieke wereld een conciliaire beweging: vrij plotseling naar het lijkt. Maar van welk een belang wordt daarmee niet ook de conciliaire beweging van de 15e en 16 e eeuw! Van de Cornell-universiteit in de Verenigde Staten tot in Nijmegen houdt men zich hiermee bezig. En hoeveel dank weten zij niet hun, die onbewust van het belang voor de man in de straat, zich eens gewijd hebben aan het uitgeven of verzamelen van bronnen over die vroegere, schijnbaar zo uit de tijd geraakte concilies? Hoe belangrijk was niet de overeenkomst tussen Nederland en het pasgeboren Indonesië te Lingadjati! Daarover moest mo de staatsinrichting en de geschiedenis beslist uitvoerig gesproken worden: apart moest het in het lesprogramma worden opgenomen, een kentering der tijden was daar! Kan de lezer controleren of ik het woord goed gespeld heb? Waarheidsstreven op zich zelf behoeft niet gerechtvaardigd door het object van onderzoek. Wat onbelangrijk lijkt, of pietluttig kan in het tegendeel omslaan. Luthers stellingen zouden niet ij het ochtendblad zijn gekomen en ook rooms-katholoecken zien meer in hem dan een trouwlustig psychopaat

4. Over de maatschappijleer zal en kan ik niet uitvoerig zijn, daarvoor is nog te onzeker wat dit nieuwe vak zal inhouden en wie het zal geven. Wel lijkt het nuttig te verwijzen naar een zekere parallel die er bestaat met de gang van zaken op de kweekschool, waar men een prachtige formulering gevonden heeft voor de zgn. culturele en maatschappelijke vakken (" cuma "), maar historische achtergronden sterk mist. Het is goed nog eens te lezen wat Fischer zegt in de voorlaatste alinea van zijn artikel.

5. Tegen het oude huwelijk tussen historie en filologie ben ik niet, tegen een scheiding ook niet. In de Nederlandse verhoudingen is het een nogal vrij huwelijk, zodat de banden niet knellen: de filologisch kritische methode is een middel, zoals voor de historicus ook de statistiek. Voor de bestudering van de 2 e eeuw zal de laatste, voor de 15e en 16 e eeuw zal de eerste belangrijker kunnen zijn. Het overgeleverde bronnemateriaal spreekt een woord mee. Wel is mijn ervaring, dat op de middelbare school sterk economisch gericht onderwijs de mens makkelijk doet verzwelgendoor buitenpersoonlijke krachten als conjunctuur, kapitaalpolitiek e.d. Het individuele en sociale element geeft m.i. aan die leeftijden dan de weinig voeding.

6. De strekking van Fischer's betoog is o.m. , dat binnen de universiteit een opleiding mogelijk moet zijn die de student in de historie zo vormt, dat hij een taak als leraar in de geschiedenis en in de " Gemeinschaftskunde " op zich kan nemen. Hij veroordeelt de besproken " Zusatzkurse ". In Duitsland is ook de pedagogisch-didactische opleiding opgedragen aan aparte instellingen, die los staan van de universiteit.

Een schepje van twee jaar wordt nog gelegd op de opleiding tot vakbekwaamheid. Wrijvingen met de universiteit zijn niet uitgebleven. De opgeleiden zelve zuchten twee jaar onder de macht der pedagogici en didactici, die het brevet van onderwijsbevoegdheid in handen hebben. Nu is het wel merkwaardig, dat het Interim-rapport Drewes zulk een instelling ook wenselijk acht voor de Nederlandse omstandigheden, zodat het verband tussen de studie voor een vak en de vakdidactiek (één jaar) volkomen wordt losgelaten. Ook hier moet men behalve aan het buitenlandse voorbeeld denken aan de overschatting van de pedagogisch-didactische voorbereiding, die zich op de kweekschool voordoet: twee jaar lang twee uur geschiedenisles per week, waarna, al naar de school, wel of geen examen; in de tweede leerkring twee jaar één uur les p.w. in de didactiek van het geschiedenisonderwijs op de lagere school naast de bestudering van enige speciale onderwerpen uit de vaderlandse geschiedenis, die geschikt moeten zijn voor het lesgeven aan de lagere school. Ook hier een verheffing van het " hoe " boven het " wat ".

De leraren aan de middelbare scholen krijgen wel een wrange vrucht van hun meegaandheid in de jaren na de oorlog: om het onderwijs gaande te houden zijn de scholen bij de schaarste aan bevoegde docenten volgestopt met onbevoegde " leerkrachten ", niet-afgestudeerden, met lieden die nog nauwelijks met hun studie begonnen waren, met mensen van wie nog niet gezegd kon worden, of ze ooit zouden afstuderen. Er is een humoristisch dwz. tragisch boek te schrijven over wat mogelijk was: de scholen draaiden volgens rooster. En nu dit schrielle vak-kind met het didactisch-pedagogische waterhoofd.

Het ongeluk met de beroepsdidactici wil wel zijn, dat naarmate zij hoger stijgen op de maatschappelijke ladder zij verder van de praktijk van het lesgeven verwijderd raken en leuzen beginnen te slaken van " een ordepronleem bestaat niet ", " als je maar boeit " etc.

Dit houdt niet in, dat de didactische opleiding in Nederland geen verbetering zou behoeven; de Faculteit der Letteren van onze Universiteit heeft hierover zeer constructieve ideeën n.a.v. het Interim-rapport Drewes ontwikkeld. Hier wordt duidelijk, dat dit rapport indirect ook zijn gunstige zijden heeft.

Zo mocht ik persoonlijk het grote genoegen smaken deelnemer te zijn aan een door Dr. Drewes uitstekend geleide studieëxcursie naar Keulen, om daar met het werk van bovengenoemde Duitse " Seminare " kennis te maken. Niets dan lof voor de gastvrijheid en openheid der gastheren, maar in mijn oren klinkt nog na de eerste reactie van de daar opgeleiden op onze mededeling, dat men in ons land nieuwe wegen wilde inslaan: o.l.h. behoed U voor ons systeem.